

Oland
Väntlinge
År 1891
Andas
Lotta Pettersson
År 1849
Väntlinge

3027

L o t t a P e t t e r s s o n är född år 1849 i Vänt-
linge by i Väntlinge socken på Södra Öland.

Hennes far var bonde. Han dog tidigt. Var blott 36 år
gammal. Änkan och barnen fick sedan sköta gården.

Lotta gifte sig och kom så till en gård längre norrut i
byn. Där bor hon än, hos sin son eller måg lantbrukaren

Karl Pettersson. Hon är hälsam och kry och har ett
ganska gott minne.

Efter fru Pettersson har jag gjort en beskrivning av får
och fårskötsel, så som fru Pettersson minns det.

FÅRSKÖTSEL.

På gårdarna i Väntlinge brukade man ha en 5 - 6 får. Man
klippte fåren höst och vår. Dels i oktober, det var höst-
klippningen, och sen vårklippningen "var väl sist i maj
eller först i juni". Till fårvaktare hade man en lam gub-
be, som kallades Lokas. Denne var den förste fårvaktare,
som fru Pettersson kunde minnas. Det slut han fick var att
han blev ihjälskjuten av svinaktiga människor. En del per-
soner hade stulit telnar vid garn. De repen hade de sedan

Lotta Petters
sid. 1
april 31 LNS

3027

till tjuder. Det visste Lokas om, och han skall också ha talat om det på en del ställen. Efter Lokas blev det täta ombyten på fårvaktare, ända tills fårvaktarsysslan upphörde i Vëntlinge. Det var omkring 1910. Då var Smedberg fårvaktare. Smedbergan lever än, men Smedberg själv är död. En östledgubbe var fårvaktare en tid. Han var en rolig gubbe, som hade lite lustiga språk för sig. "Nä ja sä ga, så ga di, å nä ja sä sta, så sta di, å nä ja sä att di ska statta, så statta di," brukade han säga om sig och sina får. Skolbarnen brukade springa och härma honom. Om morgnarna kom fårvaktaren och släppte ut fåren. Han kom till alla i byn som hade får. Han jick opp i gårdarna och släppte ut fåren ur fårhusen, och sen samlade han dem i en skock ute på gatan. "Men sen de som var på Malmen, de fick köra opp sina får till byn, eller köra dem åt Alvaret till honom." Den tiden som fårvaktaren kom på om mornarna växlade lite allt efter väderleken och årstiden. "På vårarna kunde han väl inte gå förr än vid 8 tiden!" Sen körde han fåren upp åt Alvaret. Han vaktade dem en-

När jag sär
gå, så går
de, och när
jag sär stå
så står de;
och när jag
sär starta,
så startar
de.

Lotta Petters
sid. 2
april 31 LNS

3027

sam, och hade ingen fårpojke och inte heller någon hund. Framåt solnedgången kom han tillbaka till byn med fåren. Hela året runt körde han hem fåren om nätterna. "Men sen var det styggt, för fåren fick inte äta så mycke på somrarna." Det var så varmt om dagarna på sommaren, så att fåren plågades av värmen och kunde inte äta. När fåren kom hem om vårkvällarna, fick de foder hemma, för att de skulle reda sig. Betet var för dåligt på Alvaret tidigt på våren för att de skulle kunna klara sig på bara det. Fåren fick gå in i husen om nätterna. De fick gå till var sin gård. "Men sen på sena tiden, då hade vi så att vi körde in alla i en skock i något ladgolv, så att vi hade dem där." Om försomrarna hade fåren sina vattenställen på Alvaret. "Då kanske de kunde klara sig, men sen på eftersommaren, då där blev torrt här på det här Alvaret, då fick de ju dem vatten hemma." Det var om kvällarna man vattnade dem. Om mornarna innan de gick ut brukade de inte vilja dricka. Fåren fick gå ohällade. Men de måste va-

forts!

4
ra märkta. Inhysingar som inte hade några märken, knöto röda band om halsen på sina får, för att de skulle känna igen dem.

För det mesta brukade fåren lamma på vintreerna, medan de var inne. Om de lammade ute, så fick fårvaktaren bära hem lammen, och det var Lokas, fastän att han var lam, inte sämre än att han kunde. Fårorna brukade få ett lamm var. "Det var sällsynt att de fick två."

Det man klipper av fåren om vårarna kallas lö. Det andra, som man klipper om hösten, är ull. Ullen skulle vara bäst. Man håll för att löt skulle vara skörare. Fodert, som fåren fick om vintrarna var hö och havrehalm. Kornhalm kunde man ge dem också, men fick de för mycke kornhalm, så släppte de löt. Innan man klippte fåren om höstarna, så tvättade man dem. Man lade dem i en blaja med kallt eller junt vatten och tvättade ur ullen där. I vattenhon kunde man vara och tvätta fåren. Om det var torkväder brukade de torka för dagen, och sen kunde man klippa dem. Man mås-

forts!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3027

Lotta Petters.
sid. 4
april 31 LNS

3027

te vara mycke försiktig, så att man inte klippte i killin-
garna. Killingarna är två små tappar, som sitter på fram-
sidan av halsen på en del får. Det är farligt att klippa
i dem. "Jag tror att de förblödde då." Svarta får var in-
te så vanligt att man hade. Dem tyckte de inte om. De tyck-
te att de var så svärfödda.

När man hade klippt fåren lade man ullen i säckar, och sen
framåt hösten och vintern, började man karda den. Vid jul-
tiden brukade man ha ullen kardad och spunnen, och efter
jul arbetade man med linet. "Sen var det till att väva,
sen på våren både linne och ull."

På höstarna slaktade man lammen och en och annan gammal
och utlevad fåra. Blodet tog man vara på, för att koka
palt av, och tarmarna tog man också vara på, för att ha
till att koka korv i. Fåren har många magar och tarmar
och de heter. Vänstra. Det är den första magen. Dit går
maten från strupen. Vomma. Det är den största runda magen.
Sen är det kungsättan, en mage som sitter vid vomma, och

forts!

Skriv endast på denna sida!

Lotta Petters
sid. 5
april 31 LNS

3027

femtonlapparna, de kellar. Den sitter också vid vommen.
"Fämtanlappa, fast de sär bladmagen nu." Sen är det raktarmarna och de andra tarmarna. På raktarmarna var det inte så mycke talg. Talgen tog man vara på. Den skulle man ha till att stöpa jus av.

Efter nöt fick man mycke talg, efter får fick man också en del. Den talgen som var ikring njurarna på fåren, tog en del ifrån för att ha till att blanda i kroppkakfett. Sen man hade plockat ifrån talgen, hackade man den. Man lade den sedan i en kittel och smälte den över eld. Sen silade man den genom en handduk. Det som silades ifrån kallas grevor. Det gav man hönsen eller svinen. Man silade opp den smältade talgen i kärl, som den fick stå och stadgna i. När den hade stadgnat kunde man välva opp den. När man sedan skulle stöpa jus, jick det till på följande sätt. Man lade talgkakorna och talgklumparna i en kittel, som fick stå över elden till talgen hade smält. Sen hade man ett lite avlångt högt stöpkärl. På botten i det hällde man skållhett vatten. Sen hällde man i talgen.

Lotta Petters
sid. 6
april 31 LNS

7
Vekar hade man jort i ordning av lingarn. På vekarna lät man det bli en ögla i ena ändan vid snoningen. Denna ögla trädde man sen över jusstickan. Ikring stöpkärlet, som också kunde vara en vanlig kärna, virade man ett hästtäckel eller något dylikt för att vattnet och talgen inte skulle svalna. Första gången man doppade tog man en hel knippa med vekar, så att man skulle få ner dem lättare. De ville bara flyta opp på annars. Sen det hade kommit lite talg på vekarna blev det mer styrsel i dem. Då hängde man ut dem på jusstickorna, så många som fick rum. Och så doppade man. När man hade doppat de vekarna som hängde på en sticka, så hängde man dem på två stakar emellan två stolar, och tog en annan sticka. När man hade kommit till den sista stickan, så brukade den första vara färdig till att doppas på nytt. På det sättet håll man på tills man hade jusen tjocka nog. Under stickorna, där de hängde, hade man ställt en långpanna till att taga droppet på. Juljus jorde man tjockare. De lyste inte bättre för det, "men det var för det skulle vara finare. Vi hade för det

Skriv endast på denna sida!

forts!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3027

Lotta Petter
sid. 7
april 31 LNS

3027

mesta två jus då vid helgdagarna." Dessa sattes ett på vardera sidan uppe på bordet. När talgen började bliva slut, blev jusen blåsiga och fick långa halsar. Alltefter som talgen sjönk fick man fylla på med hett vatten. När där var för lite talg i kärnan för att man skulle kunna jöra jus, jorde man dankar. De är inte så grova och jöres lite hur det bär sig. De är inte tjockare än att de går att böja. Dankarna hade man till att stå och lysa i spisen med, när man skulle koka, och till lite vad som helst. Med vekarna sallade man opp så mycke talg man var i stånd att få fatt i. Och sen öste man på talg på vekarna med en sked, när det blev så lite så det inte gick att få fatt i den på annat sätt.

Sen är här också att tillägga att talg, skall vara bra mot ömköld, och fårtalg då skall vara allra bäst.

Lotta Petter
sid. 8
april 31 LNF